

DE ONTHECHTE ONDERNEMING

Ondernemingen zouden winstgevende oplossingen moeten bieden voor de problemen van mensen en onze planeet, in plaats van problemen te creëren. Een onderneming moet zich afvragen welke waarde zij aan de samenleving kan toevoegen, dit definiëren in haar doelstelling en passende structuren zoeken om die doelstelling te verwezenlijken. Dit betoogde prof. Colin Mayer (Oxford Universiteit) tijdens het laatste Eumedion-symposium.

Mayer constateert dat ondernemingen de afgelopen decennia een fundamentele verandering hebben ondergaan. Aanvankelijk was sprake van organisaties met voornamelijk materiële activa, zoals gebouwen en machines, maar inmiddels hebben zelfs de grootste ondernemingen vrijwel uitsluitend aandacht voor de immateriële activa, zoals merken en reputatie. Deze ondernemingen vinden hun ontstaan doorgaans in een oorspronkelijk idee en zijn meestal zeer efficiënt georganiseerd: ze vereisen bij wijze van spreken niet meer dan een handvol computers en beperkte kantoorruimte.

Het maakt ze fluïde en wendbaar.

Maar tegelijkertijd wordt met deze verandering een ontwikkeling bevestigd die volgens Mayer al eeuwenlang gaande is. Ondernemingen zorgen niet alleen voor een grote bijdrage aan economische ontwikkeling en welvaart, maar worden tevens in toenemende mate geassocieerd met maatschappelijke problemen. Mayer stelt dat met de opkomst van multinationals en vervolgens van transnationale ondernemingen, de onderneming is onthecht van de maatschappij waarin zij opereert (footloose). Het zijn organisaties met onzichtbare investeerders geworden zonder noemenswaardige binding met de maatschappij.

De onthechte onderneming verliest in rap tempo het vertrouwen van de maatschappij. De verwijdering is met name voelbaar waar werknemers en betrokken aandeelhouders zijn vervangen door anonieme markten en onzichtbare investeerders. Daardoor is de duurzame verbondenheid met de onderneming weggeval- len die voor effectieve controle en 'ownership' essentieel is. Denk bijvoorbeeld aan de problemen bij financiële instellingen, maar bijvoorbeeld ook aan inkomensonge-

lijkheid binnen de onderneming of het onevenredig profiteren van complexe internationale belastingconstructies. Deze problemen doen afbreuk aan het vertrouwen, terwijl dat vertrouwen juist essentieel is voor goede sociale en economische verhoudingen.

Om deze tekortkomingen te corrigeren en het noodzakelijk vertrouwen te herstellen, moet volgens Mayer de doelstelling van de onderneming opnieuw worden uitgevonden en de interne verhoudingen opnieuw worden vastgesteld. Hij doet een dringende oproep voor een drastische interventie: zet de maatschappij en mensen weer centraal in de onderneming. Het doel van een onderneming is immers niet om winst te maken, maar om winstgevend te zijn door maatschappelijk relevante oplossingen te vinden en daarmee het economisch en sociaal welzijn te bevorderen. Dat proces kan vanzelfsprekend winst opleveren, maar die winst is niet per se het doel van de onderneming.

In de visie van Mayer is een onderneming in feite een verbintenis tot het creëren van een gemeenschappelijk maatschappelijk doel. Enerzijds committeert de onderneming zich aan degenen die bijdragen aan het gemeenschappelijke doel, anderzijds verbinden deze personen zich op hun beurt aan het doel van de onderneming. Dat levert wederzijds voordelen op. Maar dit vereist een zorgvuldige heroverweging van begrippen als eigendom, bestuur en toezicht.

Als er niet snel een interventie komt, dan voorspelt Mayer dat onze economie zal afbrokkelen, onze financiële systemen opnieuw zullen mislukken en het milieu verder zal worden beschadigd. Daarentegen kan met een juiste interventie waarschijnlijk meer worden bereikt op het gebied van sociaal welzijn en de economische welvaart dan wat tot nu toe voor mogelijk werd gehouden. Immers, een onderneming die de juiste koers weet te varen en waarde kan toevoegen aan de samenleving, maakt deze maatschappij niet alleen veerkrachtig en sterker, maar bovendien ook competitiever.

Hugo Reumkens is advocaat en partner bij Van Doorne NV.

Hij schrijft deze columns op persoonlijke titel.

Reacties: reumkens@vandoorne.com

